

Międzynarodowy projekt badawczy / Call for Articles

Industrializacja na Górnym Śląsku w „epoce skrajności”. Kulturowa historia przedsiębiorstwa na przykładzie koncernu Ballestremów, około 1890-1950

Wydarzenie inauguracyjne: warsztaty online w Zabrzu, 13-15 października 2021

Centrum Badań nad Europą Środkową i Wschodnią Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie oraz Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu zapraszają do udziału w projekcie badawczym „Industrializacja na Górnym Śląsku w »epoce skrajności«. Kulturowa historia przedsiębiorstwa na przykładzie koncernu Ballestremów około 1890-1950” finansowanym przez Federalnego Komisarza ds. Kultury i Mediów Niemiec (BKM).

Żaden proces nie wpłynął na przeobrażanie się świata w XIX wieku bardziej niż industrializacja Europy, która początkowo przebiegała tylko w określonych regionach związanych z przemysłem włókienniczym lub ciężkim. Górny Śląsk był jednym z pionierów tego procesu. Szybko rosnąca produkcja przemysłowa przekształciła rolniczy krajobraz, w którym dominować zaczęły kopalnie i huty oraz kolonie robotnicze połączone siecią linii kolejowych. Specyfika pogranicza imperiów niemieckiego, rosyjskiego i austro-węgierskiego wpływała na skład etniczny zatrudnianych robotników jak również na zarządzanie przedsiębiorstwami górnośląskich dynastii przemysłowców wywodzących się z wielkiej arystokracji ziemiańskiej.

W pierwszej połowie XX wieku region ten był ważnym ośrodkiem przemysłu ciężkiego i produkcji zbrojeniowej. W wyniku podziału dokonanego w 1922 roku, wskutek ustaleń po zakończeniu I wojny światowej, Górny Śląsk stał się przedmiotem rywalizacji między Niemcami a Polską. Po napaści na Polskę w 1939 roku nazistowskie Niemcy zaanektowały jego wschodnią część i uczyniły z niej kolejne miejsce realizacji swojej polityki ludnościowej, a zarazem „zbrojownię” III Rzeszy. Po II wojnie światowej cały region znalazł się w granicach socjalistycznej Polski Ludowej, która znacjonalizowała przedsiębiorstwa i zakłady przemysłowe. Duża część ludności niemieckojęzycznej została ewakuowana lub wysiedlona, w tym większość osób należących do tej pory do grupy właścicieli i zarządców przemysłu węglowego i hutniczego.

Projekt łączy perspektywy i metody historii życia gospodarczego z historią kulturową, aby w możliwie pełnym zakresie zrekonstruować historię przemysłowego charakteru Górnego Śląska na polsko-niemieckim pograniczu i włączyć historię gospodarczą do ogólnej historii kultury. Na przykładzie koncernu Ballestremów można połączyć dzieje przedsiębiorstwa ujęte z perspektywy mikrohistorycznej górnośląskiego przemysłu ciężkiego z materialną i niematerialną kulturą przemysłową ukształtowaną w kontekście tragicznych wydarzeń XX wieku. Analizie poddane zostaną: opieka społeczna nad robotnikami (między innymi w wymiarach edukacyjnym, wspierającym podtrzymywanie dziedzictwa kulturowego), architektura sakralna, przemysłowa, założenia urbanistyczne, działalność kolekcjonerska i mecenat, a także: rozwój rynków surowców i zbytu na nie, innowacje techniczne, wykorzystanie pracy przymusowej i postępowanie w

przypadku zniszczenia środowiska naturalnego. Badanie trwałości gospodarki i zdolności do przetrwania kryzysów, tworzenia międzynarodowych sieci, politycznego zaangażowania i adaptacji w zmieniających się kontekstach politycznych i gospodarczych ma na celu zilustrowanie zmian i ciągłości arystokratycznego przywództwa w „epoce skrajności”.

Projekt badawczy będzie trwał do października 2023 roku, a rozpocznie się warsztatami inauguracyjnymi, które odbędą się w formule online w dniach 13-15 października 2021 roku. Rezultatem projektu będzie interdyscyplinarna publikacja zawierająca prace dotyczące różnych aspektów historii przemysłu i powiązanej z nim kultury na Górnym Śląsku. Celem jest poszerzenie perspektyw badawczych, zwiększenie spójności i interdyscyplinarności badawczej poprzez stałe kontakty, spotkania projektowe oraz dzięki wsparciu grona ekspertów reprezentujących różne dziedziny naukowe. Redaktorzy tekstów otrzymają dostęp oraz wsparcie doradcze ze strony Archiwum Rodzinnego Ballestremów w Berlinie oraz archiwów państwowych Województwa Śląskiego.

Zapraszamy do składania propozycji tekstów, które badawczo będą uwzględniały wszystkie działania arystokratycznej rodziny przemysłowców w zakresie działalności: gospodarczej, społecznej, religijnej, politycznej, architektonicznej, filantropijnej i mecenasowskiej we wskazanym powyżej okresie. Sugestie mogą się także koncentrować na perspektywie porównawczej dotyczącej historii przemysłu na Górnym Śląsku lub działalności przemysłowej górnos Śląskiej arystokracji, co pozwoli zrozumieć całe spektrum aktywności rodziny Ballestremów w regionie, także w kontekście ich stosunków międzynarodowych. Prosimy o przesłanie konspektu (maks. 3000 znaków) wyjaśniającego temat i perspektywę badawczą oraz krótkiego CV z listą najważniejszych publikacji najpóźniej do 31 lipca 2021 roku na adres oberschl@tu-dresden.de.

Z osobami, które zostaną wybrane do udziału w projekcie, zostanie podpisana umowa o dzieło [niem. Werkvertrag]. Przewiduje się honorarium autorskie w wysokości 1.500 euro, a także możliwość zwrotu kosztów podróży związanych z badaniami bibliotecznymi i archiwalnymi, wywiadami ze świadkami itp. Jedna trzecia honorarium zostanie wypłacona po zawarciu umowy, pozostała kwota po złożeniu tekstu do 31 marca 2023 roku.

Uczestnicy projektu będą zobowiązani do wzięcia udziału w spotkaniach (warsztaty i konferencja) zaplanowanych na marzec 2022 roku w Zabrzu i październik 2022 roku w Dreźnie.

Warsztaty i konferencja będą prowadzone w języku angielskim i niemieckim. Zaproszenia na warsztaty cyfrowe zostaną rozesłane najpóźniej dwa tygodnie po terminie rejestracji na rozpoczęcie projektu w październiku. Zapraszamy do nadsyłania zgłoszeń.

Kontakt:

Steffen Heidrich

e-mail: oberschl@tu-dresden.de

tel: 00 49 351 463-37865 (sekretariat)